

กระดานข่างานวิจัยใช้ได้จริง :

พืชอาหาร พืชสมุนไพร

Ilex pubifructa

Pruesapan, S.Andrews & D.A.Simpson

กลุ่มวิจัยพฤกษศาสตร์และฟิสิกส์พืช
สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร
ประจำเดือนเมษายน ๒๕๖๔

วงศ์: Aquifoliaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์:

ไม้ต้น สูง 5-14 เมตร ความยาวรอบลำต้นประมาณ 26 เซนติเมตร ดอกแยกเพศอยู่ต่างต้น เปลือกไม้สีน้ำตาลอ่อนถึงสีเทา กิ่งมีขนสั้นนุ่มปกคลุมหนาแน่น และค่อนข้างเกลี้ยงเมื่อมีอายุมากขึ้น กิ่งอ่อนมีสีเขียวออกดำ และเปลี่ยนเป็นสีดำเมื่อแห้ง มีช่องอากาศกระจายทั่วกิ่ง ใบมีขนาดเล็ก ใบเรียงสลับ เนื้อเหนียวคล้ายแผ่นหนัง เป็นรูปไข่กลับ รูปรีกว้าง หรือรูปรีขอบขนาน ยาว 4-13 เซนติเมตร กว้าง 2-6 เซนติเมตร โคนใบรูปลิ้น ขอบใบหยักมนถึงหยักซี่ฟันถี่ ปลายใบมนถึงโค้งกลมหรือโค้งแหลม เส้นกลางใบด้านบนลึกเป็นแฉ่ง ด้านล่างโค้งมน มีขนสั้นนุ่ม ขนสั้นห่างๆ หรือเกลี้ยง เส้นใบด้านข้างมี 8-13 คู่ เรียงค่อนข้างตรงกันข้ามถึงเรียงสลับ พื้นที่ระหว่างเส้นใบค่อนข้างกว้าง วางขนานขึ้นและวนกลับก่อนถึงขอบใบ เส้นใบย่อยเป็นลายตาข่ายกว้าง ผิวใบเกลี้ยง มีจุดโปร่งแสงด้านล่างใบ ก้านใบยาว 0.5-2 เซนติเมตร มีขนสั้นนุ่มปกคลุม จนเหลือน้อยลงและเกลี้ยงตามอายุ ช่อดอกเพศผู้ออกเป็นช่อกระจุกเทียมหรือช่อกระจุกเทียมตามซอกใบ มีขนสั้นนุ่มปกคลุม ใบประดับและใบประดับย่อยคล้ายรูปสามเหลี่ยม มีขนสั้น และมีขอบครุย กลีบดอกมีขอบครุย สีออกขาวหรือออกเหลือง เกสรเพศผู้ 4 อัน ยาวเท่ากับกลีบดอก รังไข่เป็นหมันเป็นรูปทรงไข่ออกแบน ปลายยอดแยกให้เห็นเป็น 4 แฉก ก้านดอกยาว 1.5 มิลลิเมตร มีขนสั้นนุ่ม ช่อดอกเพศเมียออกตามซอกใบ เป็นช่อกระจุกหรือคาบเกี่ยวระหว่างช่อกระจุกเทียมกับช่อกระจุก มีขนสั้นนุ่มปกคลุม กลีบเลี้ยงแผ่กว้าง มีเส้นผ่านศูนย์กลาง 2-2.5 มิลลิเมตร มีขอบครุย กลีบดอกยาว 4-5 มิลลิเมตร มีขอบครุย เกสรเพศผู้เป็นหมัน 4 อัน สั้นกว่ากลีบดอก รังไข่รูปทรงไข่หรือทรงไข่ขอบขนาน มีขนสั้นนุ่มปกคลุมหนาแน่น ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่ม เกลี้ยง ใบประดับและใบประดับย่อยรูปไข่ ช่อผลเป็นช่อกระจุก แกนกลางช่อสั้นมากหรือยาวถึง 15 มิลลิเมตร ใบประดับติดทน ผลค่อนข้างกลม ขนาด 6-7 × 4-5 มิลลิเมตร สีเขียว ผิวเรียบ มีขนสั้นนุ่มปกคลุม ก้านผลยาวประมาณ 5 มิลลิเมตร มีขนสั้นนุ่ม กลีบเลี้ยงติดทนมีขนาดเล็ก เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 2 มิลลิเมตร ยอดเกสรเพศเมียติดทน แม่เรียบคล้ายสีเหลี่ยม มุมเป็นแฉก ตรงกลางนูน เมล็ดเป็นเนื้อไม้แข็ง มี 4 ไพรีน รูปทรงรี ยาว 5-6 มิลลิเมตร กว้าง 3-4 มิลลิเมตร ผิวเมล็ดเป็นหุ้มและมีร่องตามยาวไม่เป็นระเบียบ

การกระจายพันธุ์: พบการกระจายพันธุ์เฉพาะทางภาคเหนือของประเทศไทย และในมณฑลยูนนานของประเทศจีน
สภาพนิเวศ: เจริญเติบโตในพื้นที่ป่าดิบเขา พบในพื้นที่เสื่อมโทรม พื้นที่ที่เสี่ยงต่อการถูกไฟไหม้ บนดินทรายเสื่อมสภาพหรือบนหินแกรนิต พบตั้งแต่ที่สูง 700-1,685 เมตรจากระดับน้ำทะเล

ศักยภาพทางสมุนไพร: *Ilex pubifructa* มีลักษณะคล้ายและถูกจัดกลุ่มตามลักษณะทางสัณฐานไว้ด้วยกันกับ *I. paraguariensis* A. St.-Hil. ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจในแถบอเมริกาใต้ คุณสมบัติทางเคมีหลักของพืชทั้งสองชนิดจึงน่าจะคล้ายคลึงกัน โดยสามารถใช้ใบชงเป็นชาดื่ม หรือมีสรรพคุณทางยาขับปัสสาวะ เป็นเครื่องดื่มบำรุงอาการเมื่อดำของสมองและร่างกาย หรือดื่มเพื่อลดน้ำหนักเพราะมีผลให้เบื่อกอาหาร หรือใช้สารสกัดปรุงแต่งในผลิตภัณฑ์อาหาร

แนวทางในอนาคต: เป็นพืชที่มีความเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ เพราะเป็นพืชเฉพาะถิ่น ขึ้นอยู่ตามธรรมชาติในป่า มีจำนวนประชากรน้อย ยังไม่มีรายงานการขยายพันธุ์ได้ แต่เป็นพืชที่น่าสนใจศึกษาการขยายพันธุ์ปลูก และควรศึกษาสารสำคัญอย่างยิ่ง